

LÄÄKETIETEELLINEN   SANASTOTYÖ   SUOMI-ENGLANTI-
ARABIA-LATINA

Ahmed Cherifi, Hicham Adiouan ja
M'bark El Mamoun

LÄÄKETIETEELLINEN   SANASTOTYÖ   SUOMI-ENGLANTI-
ARABIA-LATINA

Ahmed Cherifi, Hicham Adiouan ja
M'bark El Mamoun
Opinnäytetyö, syksy 2014
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Asioimistulkkauksen koulutus
Tulkki (AMK)

TIIVISTELMÄ

Adiouan, Hicham; Cherifi, Ahmed & El Mamoun M'bark. Lääketieteellinen sanastotyö suomi–englanti–arabia–latina. Helsinki, syksy 2014, 175 s., liite 1 Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä. Asioimistulkkauskoulutus Tulkki (AMK).

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa sanastoa, joka helpottaa asioimistulkkien tehtäviä ja auttaa heitä suoriutumaan hyvin työssään. Tämän opinnäytetyön tuloksena syntyi lääketieteellinen sanasto suomen, arabian, englannin ja latinan kielellä. Tarkoitus on, että työtä laajennetaan tulevaisuudessa sanastokäsikirjaksi. Opinnäytetyö parantaa viestinnän laatua, jotta kentällä työskentelevät tulkit käyttäisivät yhteisiä arabian kielen lääketieteellisiä termejä.

Produktio syntyi keräämällä suomenkielisiä lääketieteellisiä termejä ensin, minkä jälkeen aloitimme arabian-, englannin ja latinankielisten vastineiden etsimisen käyttäen erilaisia sanakirjoja ja tietokantoja. Keräsimme yli kaksi tuhatta termiä. Sanastotyö oli valtava ja loputon.

Tekemämme sanastotyö tulee olemaan työvälineenä tuleville asioimistulkkiopiskelijoille ja työkentällä toimiville tulkeille ja kääntäjälle sekä terveydenhuollon työntekijöille, joille tämä toiminnallinen opinnäytetyö voi olla hyödyksi, esimerkiksi tilanteissa, jossa tulkkia ei ole saatavilla.

Asiasanat: lääketieteellinen termityö, asioimistulkkaus, toiminnallinen opinnäytetyö, terveydenhuolto

ABSTRACT

Adiouan, Hicham; Cherifi, Ahmed and El Mamoun M'bark. Medical terminology in Finnish, Arabic, English and Latin. Helsinki, Autumn 2014. p. 175, 1 appendix
Diaconia University of Applied Sciences, Diak South, Helsinki. Degree Programme in Community Interpreting, Degree: Interpreter.

The aim of this thesis was to produce a medical terminology glossary, which will facilitate community interpreters' tasks while interpreting in the medical field. The end-result of this thesis will improve the quality of communication by enabling interpreters to use the same terms while interpreting in health care assignments.

The glossary was carried out by collecting Finnish medical words first, and then searching for their equivalents in Arabic, English and Latin using different dictionaries and databases.

The multilingual glossary is made up of terminology related to anatomy and illnesses. It may be used as a reference for the students of community interpreting, as well as for those working in the interpretation and translation field. It may also be useful for health care staff such as nurses, particularly in cases, in which the interpreter is out of reach. This product will hopefully be developed and transformed into a handbook in the future.

Key words: medical terminology, community interpreting, functional thesis, health care

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 AIHEEN VALINTA JA TYÖN KOHDERYHMÄ	9
3 SANASTOTYÖPRODUKTION KUVAUS	12
4 SANASTOTYÖ	15
4.1 Tarkoite.....	15
4.2 Käsite.....	16
4.3 Termi	16
4.4 Määritelmä	16
4.5 Käsitejärjestelmät	17
4.6 Hierarkkinen suhde.....	17
4.7 Koostumussuhde.....	17
4.8 Funktiosuhde	18
5 YLEISKIELI, AMMATTIKIELI JA LÄÄKETIETEEN ERIKOISKIELEN HISTORIA.....	19
5.1 Yleiskieli ja ammattikieli	19
5.2 Lääketieteen erikoiskielen historia	21
7 LÄÄKETIETEEN HISTORIA	22
7.1 Kreikkalainen lääketiede	22
7.2 Roomalainen lääketiede	23
7.3 Islamilainen lääketiede	24
7.3.1 Ennen islamin tuloa	24
7.3.2 Islamin alkuvaiheessa	24
7.3.3 Islamilaisen ajan valloitusten jälkeen 635-luvulta lähtien.....	25
7.3.4 Oppineita muslimeja	25
8 TULKKAUS LAJIT JA MENETELMÄT	27
8.1 Tulkkauksen lajit	27

8.2 Tulkkausmenetelmät.....	27
9 ASIOIMISTULKKAUS JA MONIKULTTUURISUUS	
TERVEYDENHUOLLOSSA	28
9.1 Asioimistulkin työnkuvaus.....	29
9.2 Terveyspalvelut Suomessa.....	30
9.3 Terveystuoltojärjestelmä Suomessa.....	30
9.4 Asioimistulkki terveydenhuollon alalla.....	31
9.5 Monikulttuurisuus terveydenhuollossa	32
11 POHDINTA	36
LÄHTEET.....	38
LIITE	

1 JOHDANTO

Tarve asioimistulkkeihin Suomessa alkoi kasvaa, kun Suomi alkoi vastaanottaa pakolaisia 1970- ja 1980-luvuilla (Leinonen 2004, 298). Asioimistulkkeja ruvettiin kuitenkin kouluttamaan ammattikorkeakouluissa vasta muutama vuosi sitten. Diakonia-ammattikorkeakoulussa aloitettiin Turun ja Helsingin toimipaikoilla syyskuusta 2011 lähtien kouluttamaan ensimmäisiä AMK-asioimistulkkeja, puhuttujen kielten koulutusohjelman koulutuksessa. Koulutus on luonteeltaan monimuotomuuotoinen. Koulutuksen laajuus on 210 op. ja se kestää 3,5 vuotta. (Diak 2012.)

Opinnäytetyömme on kehittämistyö, jossa laadittiin hyödyllinen työväline tulkeille. Opinnäytetyön tavoitteena oli kerätä lääketieteellisiä termejä ensin suomen kielellä ja sitten löytää niiden vastineet arabiaksi, englanniksi sekä latinaksi. Meidän tarkoituksemme ei siis ole tehdä lääketieteellistä sanakirjaa vaan sanastotyö, joka käsittää yleisempien anatomian ja sairauksien sanastoa.

Aiheen idea syntyi silloin, kun teimme opiskelun aikana erilaisia sanastolistoja tulkkaustaidot-kurssin yhteydessä kolmannella lukukaudella. Projektimme tarkoitus oli tuottaa valmistautumismateriaalia tulkeille, mutta sitä voivat käyttää myös opiskelijat, kääntäjät ja muut kielistä kiinnostuneet.

Opinnäytetyön idea on muuttunut matkan varrella, sillä tarkoituksemme alussa oli laatia sanastotyö vain suomen ja arabian kielellä. Valmiissa produktissa on kuitenkin useampia kieliä: englanti ja latina. Lisäsimme englannin ja latinan kielen, koska arabiankieliset vastineet suomenkielisille sanoille löytyvät joko englannin tai latinan kautta. Päädyimme lisäämään nämä kaksi kieltä, koska uskomme, että ne tuovat lisäarvoa työllemme. Lisäksi työmme olisi muille opiskelijoille suureksi hyödyksi ja muut tulkkio opiskelijat voivat käyttää sanastoamme pohjana laatiakseen samankaltaisen sanastoyön omille työkielilleen.

Sanastotyöstä on apua tulkeille toimeksiantoihin valmistautumisessa, sillä se on olennainen osa tulkin työtä. Myös asioimistulkin ammattisäännöstössä mainitaan, että tulkin pitää valmistautua ajoissa ja huolellisesti tehtävänsä (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry 2013).

Tulkkien valmistautumisessa ongelmana on kuitenkin se, että tulkeille ei voi aina, salassapidon vuoksi, kertoa mistä on kyse. Esim. kun kyse on tulkkauksista, jotka tapahtuvat sairaaloissa tai terveysasemilla, tulkillla ei ole paljon mahdollisuuksia saada ennakkomateriaaleja, koska viranomaiset eivät vaitiolovelvollisuuden vuoksi voi lähettää potilastietoja ulkopuoliselle henkilölle.

Valmis sanasto on yksi vaihtoehto valmistautumiskeinona, johon tulkki voi turvautua valmistautuessaan tulkkaustilanteeseen. Tuotoksemme helpottaa tulkkaustilanteita terveysalanympäristössä, sillä se tarjoaa arabian kielen asioimistulkeille valmiin sanaston, josta voi hakea termejä kätevästi aihepiireittäin.

2 AIHEEN VALINTA JA TYÖN KOHDERYHMÄ

Tarkoituksemme oli luoda asioimistulkkausosalalle työkalu, joka palvelee erityisesti asioimistulkkaja, opiskelijoita, opettajia ja muita sanastotyöstä kiinnostuneita. Terveystieteiden alaan liittyvän tulkkausalan erikoisanasto on asioimistulkeille erittäin tärkeä, varsinkin valmistautumisvaiheessa ennen tulkkausta. Me pyrimme sanastotyömme kautta tarjoamaan kohderyhmällemme mahdollisuuksia löytää kätevästi terveydenhuoltoon liittyviä termejä. Järjestimme sanastotyömme aihepiireittäin ja aakkosittain, jotta sitä olisi helppo ja nopea käyttää.

Vielä ei ole olemassa lääketieteellistä sanakirjaa, joka sisältää suomea ja arabiaa rinnakkain eikä tarkoituksemme myöskään ole tehdä sellaista, sillä se olisi luonnollisesti liian laaja ja vaatisi meiltä aikaa, resursseja ja lääketieteen ja terminologian alan asiantuntemusta. Sen vuoksi rajaamme työmme kokoamalla sanastoa ihmisen anatomiasta ja sairauksista.

Sanastotyö on rajattu anatomiaan ja yleisiin sairauksiin. Tällä tavalla työ ei ole liian laaja opinnäytetyöksi. Meidän sanastotyötämme voidaan jatkaa myöhemmin lisäämällä uusia sanoja, jotta se olisi mahdollisemman kattava ja ajantasainen. Meidän sanastotyöhömme ei sisälly käsitteiden määritelmiä, kuten suunnittelimme alussa, koska keräämämme termien määrä on valtava, joten niiden määrittelemisen veisi meiltä paljon aikaa.

Lääketieteellisten termien kerääminen tapahtui suomen kielestä englannin ja latinan kieleen sitten arabian kieleen. Käytämme pääasiassa Duodecimin tietokantaa sekä maailman terveysjärjestön tuottamaa Unified medical dictionaryä.

Asioimistulkkaus on Suomessa vielä lapsen kengissä, joten uskomme, että ensimmäiset Diakonia-ammattikorkeakoulussa AMK-tutkinnon suorittaneet asioimistulkit tuovat lisää tietoa ja tutkimuksia, jotka nostavat asioimistulkin työn

arvostusta. Tevan (2007, 32) mukaan tieto lisää arvostusta. Arvostus nousisi jos alan merkitystä tutkitaan.

Asioimistulkin työ on laaja; tulkki tulkkaa erilaisissa tulkkausympäristöissä päivittäin. Päivässä tulkki voi tehdä kolmesta viiteen tulkkausta, ja tulkkausaiheet vaihtelevat laidasta laitaan. Esimerkiksi ensimmäinen tulkkkaus on lasten foniatriisella osastolla, seuraava tulkkkaus on sisätautipoliklinikalla, kolmas on lastensuojelun toimistossa ja viimeinen Lastenlinnassa neurokognitiivisella osastolla. Sen lisäksi tulkkauksia on poliisilaitoksissa, oikeudessa, päiväkodeissa, kouluissa, neuvolassa, sosiaalitoimistoissa ja niin edelleen. Asiakastulkkkaus kattaa ihmisten päivittäisen elämän koko kirjon. Tältä pohjalta voi todeta, että opinnäytetyön sanasto-osuus oli rajattava yhteen lääketieteeseen, sillä eri alueita on niin monia.

Ryhmällämme ei ollut vaikeuksia löytää opinnäytetyön aihetta. Tiedämme, että sanastot ovat tärkeimpiä apuvälineitä tulkin valmistautumisessa työhönsä ennen tulkkausta. Käytännössä opinnäytetyöryhmässämme alalla 15 vuotta toiminut tulkki on todennut, että hänen kokemuksena mukaan suurin osa tulkkauksesta tapahtuu terveydenhuollon piirissä mm. sairaaloissa ja terveyskeskuksissa. Koska sairaanhoitoala on erittäin tärkeä, valitsimme tämän aihealueen sanastotyölle.

Aiheemme on ajankohtainen, eikä Suomessa ole vielä olemassa kattavia ja luotettavia sanastokäsikirjoja esimerkiksi kielisuunnille suomi-arabia-suomi. Työmme voi avata mahdollisuuksia alalla jo oleville tulkeille ja Diakin tuleville AMK-tulkeille, koska on mahdollista, että aiheemme kiinnostaa eri tahoja ja toimeksiantajia, jotka voivat rahoittaa sanastokäsikirjan toteuttamista. Vilkan ja Airaksisen mukaan (2003, 23) myös työssä olevat voivat hyötyä opinnäytetyöstään, jos työn aihe liittyy työnantajan tarpeisiin.

Meidän opinnäytetyömme kohderyhmänä ovat kaikki arabian kielestä kiinnostuneet henkilöt. Koska olemme Diain asioimistulkkauksen koulutuksen ensimmäinen arabian kielen ryhmä, sanastotyömme voisi olla oppaana Diakin

tuleville arabiankielisille opiskelijoille. Se voi olla myös tulkkausalalla työskenteleville tulkeille työkaluna.

Opinnäytetyömme toimii apuvälineenä myös sairaanhoitajille ja lääkäreille tapauksissa, joissa on syystä tai toisesta vaikea saada paikalle ammattitaitoinen tulkki. Uskomme opinnäytetyömme helpottavan tulkkausalalla työskentelevien välistä viestintää, lisäävän tulkkien yhteistyötä sekä vähentävän väärinkäsitysten riskiä.

3 SANASTOTYÖPRODUKTION KUVAUS

Opinnäytetyömme koostuu kahdesta osasta: teoreettisesta osasta ja varsinaisesta kokoamastamme sanastosta. Ensimmäisessä osassa tuomme esille termityöhön liittyvää teoriaa ja taustatietoa.

Opinnäytetyömme toisessa osassa esittelemme lääketieteellisiä termejä suomeksi, arabiaksi, englanniksi sekä latinaksi. Keräsimme anatomian ja sairauksien sanastot erikseen.

Keräämäämme suomenkieliset termit luokiteltiin aihealueittain. Nämä aihealueet ovat mm. hermosto, silmä, korva, luusto, verisuonet, hengitystie ja keuhkot, sydän, ruoansulatuselimistö, lihakset, iho. Kutakin aihealuetta koskevista sairauksista laadimme listoja. Valitsimme juuri nämä termit, koska terveydenhuollon tulkkauksessa törmää usein tilanteisiin, joissa näitä termejä käytetään.

Termien jaottelu aihealueittain helpottaa niiden hakua sekä auttaa käyttäjää hänen hakiessaan sanoja aihealueen perusteella. Seuraavassa vaiheessa etsimme arabiankielisiä vastineita, jotka me haimme englannin, ranskan tai latinan kielen kautta. Käytössämme oli lääketiedettä käsittelevän kirjallisuuden lisäksi Duodecimin tietokannat, josta löytyi lääketieteen suomi-englanti sanakirjat. Sähköisessä versiossa olevasta englanti-ranska-arabia-sanakirjasta Unified medical dictionary oli meille suurta hyötyä.

Jaoimme työn niin, että kaksi meistä keräsi alussa anatomian ja sairauksien suomenkielisiä termejä. Kolmas jäsen etsi vastaavat termit arabiaksi ja englanniksi.

Työnjaolla työmme on edennyt kovaa vauhtia ja kohtaamanamme haasteena eri paikkakunnilla asuminen oli ylitetty. Olemme tavanneet säännöllisesti sekä Skype:n kautta että kasvokkain jossain sovituissa paikoissa. Näiden tapaamisten

tarkoituksena oli käydä läpi tehdyt työt ja kunkin etapin mahdolliset haasteita Näiden ylittämistä mietimme yhdessä. Yksi haasteista oli muutamien latinankielisten termien löytäminen. Tämän ratkaisimme kirjoittamalla tilalle englanninkieliset termit laittaen niiden eteen suluissa olevan lyhenteen (eng.). Esimerkiksi:

ylälohko	superior lobe	الفصُّ العُلويُّ	superior lobe (eng)

Aloitimme jo tammikuussa sanastotyön keruun, joka oli kaksivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa jaettiin termien keruu kahteen osaan. Osa yksi käsitteli anatomian termejä, osa kaksi sairauksia ja osa kolme sairauksien määritelmiä. Osa kolme jäin kuitenkin tekemättä työn laajuuden ja ajan puutteen takia. Sovimme, että kaksi ryhmän jäsentä kerää suomeksi sovitun osa-alueen termit ja ja kolmannen jäsenen tehtävä oli löytää vastaavat kerätyt termit arabiaksi ja englanniksi. Sovimme, että keräämme anatomian sanastoa päästä varpaisiin. Meillä oli jo suunnitelmavaiheessa valmis työkuva, miten edetään. Kun anatomian termien kerääminen aloitettiin, todettiin että on hyvä jakaa termit osioihin heti alusta alkaen. Anatomian termit jaettiin osioihin. Osiot olivat: hermosto, sydän, silmä ja korva, luusto, hengityselimet, ruoansulatuselimet, virtsa- ja sukupuolielimet, sisäelimet, iho, ihonsairaudet ja perinnölliset sairaudet.

Kun kaikki anatomian osuuden termit oli kerätty kaikilla kielellä (suomi, arabia, englanti, latina), alkoi toinen vaihe, jossa rupesimme keräämään sairauksiin liittyviä termejä. Työn määrä oli valtava, ja loputon. Työprosessi eli aineiston keruu jatkui monta kuukautta. Sovimme keräävämmme termejä toukokuun 2014 loppuun saakka, jotta voisimme korjata ja analysoida työtämme sekä aloittaa käsikirjoituksen tekemisen. Todellisuudessa sanastotyö jatkui elokuuhun 2014 saakka.

Suunnitelmissamme oli myös lisätä ihmisen anatomian kuvia. Me tapasimme helmikuussa 2014 Diakin lehtorin ja kysyimme häneltä, olisiko mahdollista käyttää Diakin materiaalia. Asia oli kunnossa, mutta selvisi, että Diakin materiaali oli vanhaa. Yritimme saada lupaa readme.fi kustantajilta tuloksetta. Readme.fi:n markkinointipäälliköltä, johon otimme yhteyttä 12. helmikuuta 2014 ja jolta

pyysimme lupaa käyttää heidän ihmisen ensyklopedian kuvia, ei antanut lupaa kuvien käyttöön.

Anatomian kuvaston liittamisestä jouduimme luopumaan, koska aika ei olisi millään riittänyt. Toivomme, että tulevaisuudessa joku muu opiskelija jatkaisi tätä työtä.

Sanastotyön keruuhun käytimme luotettavia lähteitä. Suomeksi meillä oli käytössä Duodecimin sähköinen lääkäreiden tietokanta, joka oli Nelli-portaalin terveystietokanta. Muita luotettavia lähteitä oli käytössämme mm. Maailman terveysjärjestön julkaisema Unifeid medical dictionary, Hitti's new medical dictionary english-arabic, Anatomie et physiologie humaines (opiskelijoille tarkoitettu lääketieteellinen ensyklopedia) ja Précis de la terminologie médicale.

Unified medical dictionarystä oli suuri apu, koska suurin osa arabiankielisistä termeistä löytyi sen avulla. Me emme ole joutuneet keksimään mitään uusia termejä, koska täydelliset vastineet löytyivät melkein aina. Tämä sanakirja oli luotettava ja kolmekielinen (englanti-ranska-arabia). Se auttoi meitä tarkistamaan ja vahvistamaan lääketieteellisten termien olemassaolon toisessa kielessä eli ranskan kielessä. Kun sanaa ei jostakin syystä löytynyt englanninkielestä, meillä oli ranska apukielenä.

4 SANASTOTYÖ

Sanastokeskuksen mukaan sanastotyö on työ, joka käsittää tietyn erikoisalan käsitteitä ja niiden nimityksiä koskevan tiedon systemaattista keräämistä, analysointia, kuvaamista ja esittämistä (Sanastokeskus TSK 2006.).

Sanastotyön peruste on terminologia, joka muodostuu usein monista työvaiheesta. Nämä vaiheet ovat esimerkiksi sanastus, käsiteanalyysi, määritelmien kirjoittaminen, sopivien nimityksen valinta sekä termistön esittäminen terminologisenä sanastona tai termityökantana. (Sanastokeskus TSK 2006.)

Suonuutin (2006, 34–36) mukaan sanastotyön vaiheet ovat mm. aiheen rajaus, aikataulu, käsitteiden määrän rajaus, lähteiden käyttö, käsitteiden valinta ja käsitejärjestelmien luominen sekä käsitteiden määrittely. Meidän osalta sanastotyömme produktissa ei ollut tarvetta toteuttaa kaikkia näitä vaiheita. Olemme rajaneet meidän sanastomme aiheet. Olemme päättäneet kerätä anatomiaan sekä sairauksiin aihepiireittäin. Meillä oli aikataulu, jonka mukaan meidän piti saada sanasto valmiiksi toukokuun loppuun mennessä. Emme kuitenkaan pysyneet aikataulussa, koska sanasto oli valtava. Me saimme sen valmiiksi vasta elokuussa. Meiltä puuttui käsitteiden määritelmät, joka todettiin mahdottomaksi ison työn vuoksi. Meillä ei ollut tarvitta luoda uusia termejä, sillä löytämimme termit ovat jo olemassa ainakin suomen, arabian ja englanin kielessä.

4.1 Tarkoite

Tarkoitteilla tarkoitetaan todellisuuden ilmiötä. Ne voivat olla joko konkreettisia (esimerkiksi puut, esineet ja aineet) tai abstrakteja (esimerkiksi yhteiskunta ja terveys) (Suonuuti 2006,11).

Tarkoitteen ominaisuudet ovat joko sisäisiä tai toisiinsa liittyviä. Näiden tarkoitteiden havainnointi tapahtuu ihmisen mielessä. Hän vertailee niitä toisiinsa,

luokittelee sekä ryhmittelee tarkoitteita niiden yhtäläisyyksien ja eroavuuksien perusteella. (Sosiaali- ja terveydenhuollon sanasto II 1999, 10.)

4.2 Käsite

Käsite on tiedon yksikkö, joka koostuu käsitepiirteiden ainutkertaisesta yhdistelmästä (Sanastokeskus TSK 2006).

Käsitteet ovat tiedon jäsentämistä varten. Käsitteet eivät välttämättä ole kielisidonnaisia, mutta yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaiset tekijät vaikuttavat usein erilaisen käsitejaon syntymiseen eri kielissä. Kaikille käsitteille ei välttämättä ole vakiintunut niitä vastaavaa kielellistä ilmausta. (Sanastokeskus TSK 2006.)

4.3 Termi

Termit ovat käsitteisiin viittavia nimityksiä. Termi voi koostua yhdestä tai useammasta sanasta, sisältää muita kuin sanallisia aineksia, tai olla esimerkiksi symboli, kuten π . (Suonuuti 2006,11.)

Termien avulla viestinnässä voidaan lyhyesti viitata käsitteen koko sisältöön (Sosiaali- ja terveydenhuollon sanasto II 1999, 10).

4.4 Määritelmä

Määritelmä antaa käsitteelle kielellisen kuvauksen ja sen avulla tiedetään käsitteen sisältö ja sen suhde muihin käsitteisiin. On tärkeä, että määritelmät laaditaan yksinkertaisella kielellä, jotta lukija ymmärtäisi ne helposti. Näin ollen määritelmässä täytyy koostua tutuista yleiskielen sanoista. (Sanastotyön käsikirja 1989, 41.)

Sanastotyön oppaan (2006) mukaan erikoisalojen sanastoissa määritellään kahdella eri tavalla: sisältömääritelmänä ja joukkomääritelmänä. Sisältömääritelmät kuvaavat käsitteen olennaiset ja erottavat piirteet. Joukkomääritelmät luettelevat kaikki käsitteen alaan kuuluvat tarkoitteet tai hierarkkiset alakäsitteet (Suonuuti 2006, 21.).

4.5 Käsitejärjestelmät

Suonuutin (2006, 13) mukaan käsitteet eivät ole irrallisia ilmiöitä. Ne liittyvät tavalla tai toisella aina muihin käsitteisiin ja muodostavat käsitejärjestelmiä, jotka voivat vaihdella yksinkertaisista erittäin monimutkaisiin. Jotta kunnollisten määritelmien laatiminen onnistuu, täytyy analysoida ja järjestää käsitteiden väliset suhteet.

Käsitejärjestelmiä kategorisoidaan käsitteiden välisten suhteiden mukaisesti. Yleensä eritellään kolme eri käsitesudetta: hierarkkinen suhde, koostumussuhde sekä funktiosuhde (Suonuuti 2006,13.)

4.6 Hierarkkinen suhde

Laajemman ja sitä suppeamman alakäsitteen välillä on hierarkkinen suhde. Alakäsite sisältää tällöin kaikki yläkäsitteen piirteet ja vähintään yhden lisäpiirteen, jonka avulla se voidaan erotella yläkäsitteestä. Yläkäsitettä vastaa laajempi joukko tarkoitteita kuin alakäsite, ja alakäsite voidaan ajatella yläkäsitteen erikoistapaukseksi. (Sosiaali- ja terveydenhuollon sanasto II 1999, 10.)

4.7 Koostumussuhde

Koostumussuhteessa alakäsitteet ovat osia yläkäsitteenä olevasta kokonaisuudesta, mutta yläkäsitteen piirteet eivät sisälly sellaisenaan alakäsitteeseen kuten hierarkkisessa käsitejärjestelmässä (Sosiaali- ja terveydenhuollon sanasto II 1999, 10).

4.8 Funktiosuhde

Funktiosuhteina kuvataan laaja joukko erilaisia käsitesuhteita, joita ei voida luokitella hierarkkisiksi tai koostumussuhteiksi. Niitä ovat esimerkiksi aikaan, paikkaan, toimintaan, välineeseen sekä alkuperään ja syntyyn liittyvät suhteet. (Sosiaali- ja terveydenhuollon sanasto II 1999, 10.)

5 YLEISKIELI, AMMATTIKIELI JA LÄÄKETIETEEN ERIKOISKIELEN HISTORIA

5.1 Yleiskieli ja ammattikieli

Määrittelemme tässä yleiskieltä ja ammattikieltä ja pohdimme niiden suhdetta.

Yleiskieli on kieltä, jota kaikki kieliyhteisön jäsenet ymmärtävät. Yleiskielellä on sanasto ja muotorakenne, jolla on perinteet. Sitä ymmärretään laajasti, se koostuu tutuista sanoista, joiden erilaiset merkitysvivahteet tarkentuvat ympäröivästä tekstistä. (Sanastotyön käsikirja 1989, 11.)

Toisaalta kun siirrytään pois yhteisen tiedon alueelta, joudutaan käyttämään sanoja, jotka avautuvat vain asiantuntijalle. Tällä tavalla erikoisaloille syntyy omia eriytyneitä kielenkäyttömuotojaan, joita kutsutaan erikoiskieliksi. Erikoiskielet ovat mm. ammattikielet. Ammattikielen syntyyn johtaa erityisesti tarve yleiskieltä suurempaan täsmällisyyteen. (Sanastotyön käsikirja 1989, 11.)

Ammattikielen ja yleiskielen erot koskevat paitsi yksittäisiä sanoja, myös kokonaisia ilmaisuja ja vakiintuneita sanontatapoja. Tärkein ero on kuitenkin sanastossa. Toisin kuin yleiskielen sanat, ammattikielen erikoisilmaukset eli termit liittyvät tarkasti rajattuihin ja määriteltyihin käsitteisiin, joiden sisältöön tekstiyhteys ei vaikuta. (Sanastotyön käsikirja 1989, 11.)

Ammattikieltä voidaan pitää työkaluna, joka on tarkoitettu jäsentämään tietyn ammattialan käsitemaailmaa. Häiriötön viestintä edellyttää, että termit merkitsevät samaa kaikille, että ajattelun elementit, käsitteet, ovat samat. Tärkeintä on siis käsitteiden vastaavuus. (Sanastotyön käsikirja 1989, 11.)

Ammattikielentehtävänä on palvella alan sisäistä, asiantuntijoiden välistä viestintää (Haarala & Wilskman 1998, 9). Ammattikieli on haitaksi, jos ulkopuoliset eivät ymmärrä sen sisältöä. Tällainen kieli vaikeuttaa viestintää

esimerkiksi lohikalojen asiantuntijoiden, viranomaisten ja ns. suuren yleisön kanssa (Sanastotyön käsikirja 1989, 12.).

Jotta ammattikieli olisi hyvää, sen pitää noudattaa yleiskielen korrektein kielenkäytön normeja. Sen on oltava:

- Tarpeeksi laajasti ymmärrettävää
- Helppokäyttöistä
- Kielellisesti moitteetonta

Koska erikoisalajat kehittyvät jatkuvasti, ammattikielelle on asetettu suuria vaatimuksia. Näin ollen kielen on pysyttävä kehityksen mukana ja tarjottava keinot ilmaista uusia asioita. Toinen ydinvaatimus liittyy ammattikielen tehtävään erikoisalan sisäisen viestinnän välineenä, työkaluna, jona avulla alan käsitemaailmaa jäsennetään, kuvataan ja muokataan (Haarala 1998, 9).

Jotta ammattikieli soveltuisi tähän tehtävään, sen on myös täytettävä seuraavat perusvaatimukset: yksiselitteisyys, tarkkuus, yhtenäisyys, loogisuus ja selkeys. Nämä vaatimukset eivät täyty itsestään kielen automaattisten prosessien kautta, vaan sanaston tietoinen ja järjestelmällinen kehittäminen on käynyt monilla aloilla välttämättömäksi jo kauan sitten (Haarala & Wilskman 1998, 10)

Hyvän erikoiskielen pitää noudattaa korrektein kielenkäytön normeja: sen pitää olla tarpeeksi laajasti ymmärrettävä, helppokäyttöistä ja kielellisesti moitteetonta. Täten ammattikieli saa erota yleiskielestä vain välttämättömän verran. Tällaiseen tulokseen päästään vain tietoisella ammattikielen huollolla ja ohjauksella, mm. sanastotyöllä. (Sanastotyön käsikirja 1989, 12.)

Ammattikielen tietoisesta kehittämisestä todettiin jo vuositasolla. Uusien sanojen keksiminen on liittynyt aina elämänpöyrin kehittämiseen. Täytyy aina nimetä löydetty uudet sanat, jotta niistä voitaisiin puhua. Monet Euroopan tieteen tunnetut edustajat ovat harrastaneet laajaa systemaattista sanastonkehittelyä 1400-luvulta alkaen, esimerkiksi Leonardo da Vinci luonnontieteiden alalla,

Leibnitz ja Duner matematiikassa sekä Berzelius ja Lavoisier kemiassa (Haarala 1998, 8)

5.2 Lääketieteen erikoiskielen historia

Haaralan mukaan (1994, 68) länsimäisen lääketieteen juuret ovat antiikin Kreikassa, ja myös merkittävä osa lääketieteen termeistä, kuten anatomian nimistöä ja tautien nimityksistä tulee kreikan kielestä.

Kreikka säilyi lääketieteen valtakielinä pitkään, sillä Rooman valtakunnan johtavat lääkärit, kuten Galenos, syntyivät Kreikassa, mutta keskiajalla latina syrjäytti kreikan kielen sen asemasta. Silti monet kreikkalaiset sanat jäivät käyttöön edelleen sellaisenaan (esim. maskaa tarkoittava hepar) tai latinaksi mukautettuina (esim. lat. oesophagus < kr. Oisophagos < oisein "kuljettaa"+ phagema "ruoka"). (Haarala, 1994.)

Latina säilyikin sitten lääketieteen kielenä aina 1800-luvulle asti. Jo 1500-luvulla ilmestyi eri puolilla Euroopassa lääketieteellisiä tekstejä, mm. hoito-oppaita, jotka laadittiin elävillä kielillä. Tunnetuin tuon ajan lääketieteilijöitä on sveitsiläinen Paracelus, joka oli kirjoittanut saksaksi. (Haarala, 1994.)

Kun latina menetti vähitellen asemansa eurooppalaisille kansalliskielille, vanha kreikkalais-latinalainen lääketieteen termistö säilyi edelleen kaikkialla lainasana-aineksena, ja sen suuri määrä oli -ja on edelleen- tunnusomainen piirre lääketieteen kielelle. (Haarala, 1994.)

7 LÄÄKETIETEEN HISTORIA

Asetettuaan maapallon päälle ihminen pyrki parantamaan omia elinolosuhteitaan ajan myötä. Kehitys koski kaikkia elämänalueita etenkin tieteenaloja. Yksi näistä oli lääketiede, johon olivat vaikuttaneet kautta aikoja erilaiset sivilisaatiot. Tämä tarkoittaa että, lääketieteen kehitys on jatkunut aikojen kautta ihmisen tarpeiden sekä ilmaantuvien sairauksien hoitamisen myötä. Lääketieteellinen sanasto muuttui jatkuvasti; uusia termejä luottiin ja lainatermiinkin turvauduttiin. Tässä luvussa kerromme kolmesta merkittävästä vaiheesta lääketieteen kehityksen kannalta.

7.1 Kreikkalainen lääketiede

Alkutaipaleessaan, eli kuudennelta vuosisadalta lähtien e.Kr kreikkalainen lääketiede oli papillinen. Sairauksia pidettiin ylliluonnollisina. Niitä hoidettiin tempeleissä. Uskoa katsottiin parannukseen vaikuttajaksi. (Hirvonen 1987, 50.)

Asklepios oli antiikin Kreikan taitava parantaja. Surmansa saatuaan Asklepios oli laskettu yksi jumalista, joten hänestä tuli lääkinnän ja terveyden jumala. Hänellä oli temppeli, jossa parannettiin sairauksia. Asklepiokselle lahjoitettiin mm. ruoka tai eläin. (Hirvonen 1987, 48.)

Potilaan uskolla oli etusijalla hänen tervehtymisensä saavuttamiseksi. Hän alistui erilaisille toimenpiteille, kuten ruoasta pidättäminen, rituaalilylpy, valkoiseen pukuun pukeutuminen ja temppeliin kiitoslahjan jättäminen. (Hirvonen 1987, 49.)

Maallisia hoitokeinoja kulki rinnakkain Asklepioksen temppelihoidon kanssa (Hirvonen 1987, 50). Maallinen lääketiede alkoi käsityöammattina. Sen oppimismuoto muuttui sillä, että ammattitaito siirtyi opettajalta oppilaalle toisin kuin aiemmin, jolloin isä opetti poikaansa. (Vuori 1979, 45.)

Lääkärit olivat arvostettuja ja heitä kutsuttiin Asklepioksen pojiksi (Vuori 1979, 46). Kreikkalainen lääketiede muutti maallisemmaksi silloin kun pidettiin sairauksia luonnollisina tapahtumina. Filosofinen ajattelutapa oli siihen suuri vaikuttaja. Sen avulla kehitettiin neljän nesteiden oppi, jolla selitettiin sairauksia. Nämä nesteet ovat: veri, lima, musta sappi ja keltainen sappi. Todettiin, että näiden nesteiden epätasapaino elimistössä osoittaa ihmisen sairastumista. Hippokrates (460–377 eKr.) oli yksi kreikkalaisen lääketieteen merkittävistä lääkäreistä. Forsiuksen (2014, i.a.) mukaan Hippokratesta luonnehdittiin länsimaisen lääketieteen perustajaksi.

7.2 Roomalainen lääketiede

Kreikkalaisen alueen jouduttua Rooman valtakuntaan vuonna 146 eKr. kreikkalainen kulttuurin mukaan lukien lääketiede sekä lääkäreiden ammattitaitoja periytyivät roomalaisille. Kreikkalaisia lääkäreitäkin lähti kohti Roomaa. (Margotta 1971, 76.)

Kreikkalaisten tapaan roomalaisillakin oli sairauksia kattavia jumalia. Aslepioksen kultti ulottui Roomaan (Hirvonen 1987, 53). Magiakin oli yksi hoitomuodoista. Aluksi lääkärit olivat tarpeettomia, joten heidän työnsä aliarvioitiin ja heitä kohdeltiin orjina (Hirvonen 1987,66).

Kreikassa lääketiedettä opiskellut kreikkalainen Asklepiades (n.124–40eKr.) myötävaikuttanut lääketieteen ja lääkäreiden aseman vahvistamiseen Roomassa. Kreikassa aiemmin käyttöön otetusta neljän nesteiden teoriasta luovutettiin. Tämän tilalle kehitettiin toinen teoria, jonka mukaan atomien tasainen toimivuus on osviitta ihmisen terveydestä. Sittemmin lääketiede oli Galenoksen (n.130–n.200) oppien hallitsema (Vuori 1979, 53).

7.3 Islamilainen lääketiede

Muslimeillakin oli selvä panos lääketieteen kehittymiseen. Heidän kehittämät sairaalalaitokset olivat roomalaisten sairaalalaitoksia arvostetummat (Hirvonen 1987, 81). Tämä panos tapahtui vaiheittain.

7.3.1 Ennen islamin tuloa

Ennen 600-luvua Arabian niemimaalla vallitsi luku- ja kirjoitustaidottomuus. Ei yhtään tieteenalaa ollut tunnettu. Tämä koski lääketiedettäkin. Silti lääketieteellinen tieto ja taito olivat tiettyjen ihmisten hallussa. Se kulki sukupolvesta toiseen. Tuolloin lääkkeet oli valmistettiin alkeellisesti. (Hämeen-Anttila & Nokso-Koivisto 2011, 218.)

7.3.2 Islamin alkuvaiheessa

Islamilaisen valtion perustamisen jälkeen Saudi-Arabiassa sijaitsevassa Medinassa vuonna 622 uskonnolliset säädökset vaikuttivat arabien terveydentilaan (Hämeen-Anttila & Nokso-Koivisto 2011, 218). Rukouspesu on ollut viiden päivittäisten rukousten edellyttämä. Myös ramadan-kuukauden paastoaminen on vaikuttanut suuresti elimistön puhdistamiseen. (Islamweb, 13.07.2014)

Muslimin terveydentila on avainasemassa hänen velvollisuuksiensa suorittamisessa, kuten paaston, pyhiinvaelluksen ja rukousten suorittamisessa. Muslimin tulee ylläpitää terveyttään ja parantaa sitä sairastuessa. Näin ollen profeetta Muhammed kannusti muslimeja pyrkimään sairauksista parannukseen ja hoitoon. Heille hän ilmoitti, että Allah (jumala) on asettanut kaikille sairaudelle lääkkeen, paitsi kuolemalle ja vanhuudelle. (Essaket, 25.04.2014.)

Profeetta Muhammadin aikana hunaja, taateli ja yrtit yms. olivat lääkityksinä. Tätä menetelmää ja hoitomuotoa kutsuttiin profeetan lääketieteeksi (Hämeen-Anttila & Nokso-Koivisto 2011, 247).

7.3.3 Islamilaisen ajan valloitusten jälkeen 635-luvulta lähtien

Tässä vaiheessa muslimit ryhtyivät erilaisten tieteenalojen kehittämiseen varsinkin koululääketiede. He tutustuivat kreikkalaiseen koululääketieteeseen. Myös kalifit toivat Roomasta Damaskokseen roomalaisia lääkäreitä, joiden kautta muslimit lääkärit oppivat. Tietämys oli ratkaisevaa roomalaisten lääkäreiden valinnassa, eikä heidän kielensä tai uskontonsa. (Hämeen-Anttila & Nokso-Koivisto 2011, 220.)

Käännöslikkeellä oli valtava vaikutus islamilaisen lääketieteen syntymiseen. Se sai alkunsa umajjadien (661–750) valtakaudella ja oli huipussaan abbasidien aikakaudella. Bagdadissa abbasidien viiden kalifi Harun al-Rashid perusti kirjaston ja käännösinstituutin, jonka nimi oli bayt al-hikma, eli viisauden talo. Tässä talossa oli tutkijoiden ja kääntäjien työskentelytiloja, kirjansitomo ja observatorio. (Museovirasto i.a.)

Muslimit käänsivät kaikki käsiinsä tulleet lääketieteelliset teokset. Alussa teokset käännettiin arabiaksi syyrian kielen kautta ja myöhemmin suoraan latinasta arabiaksi. Tähän muutokseen vaikutti muslimien oppineiden latinan osaaminen.

7.3.4 Oppineita muslimeja

Puhuttaessa lääketieteen kehityksestä ei pitäisi laiminlyödä muslimien oppineiden panosta. Heistä oli erikoistuneina lääketieteenaloissa huippuosaaaja ja kuuluisia. Lääkäreiden määrä kasvoi ajan myötä. Heitä voi mainita esimerkiksi ar-Razi (850–932), jonka ura lääkärinä Bagdadissa oli kestänyt viisikymmentä vuotta. Az-zahrawi oli kirurgian edelläkävijä. Italialainen kääntäjä Gerardo da Cremona (1114–1187) käänsi Az-zahrawin teoksen nimellä ALTASRIF, joka oli

kokonaisena ensyklopediana kirurgian perustaneille Euroopassa. Joukkoon kuuluu myös nykyaikaisen lääketieteen isänä pidetty Ibn sina eli Avicenna (980–1037) (Wikipedia i.a.)

8 TULKKAUS LAJIT JA MENETELMÄT

8.1 Tulkkauksen lajit

Tulkkauksen lajit ovat konferenssitulkkaus, asioimistulkkaus ja oikeustulkkaus. Konferenssitulkkauksessa tulkataan yleensä yhteen suuntaan, kun taas asioimis- ja oikeustulkkauksessa tulkataan kahteen suuntaan eli tulkin A- ja B-kielelle. Asioimistulkkaus tapahtuu yksityisesti pienessä piirissä. Konferenssitulkausta käytetään kokouksissa ja julkisissa tilaisuuksissa kun taas oikeustulkausta käytetään esimerkiksi oikeuden istunnossa, poliisikuulusteluissa ja muissa juridisissa yhteyksissä. (Diak 2011.)

8.2 Tulkkausmenetelmät

Tulkkausmenetelmiä ovat konsekutiivitulkaus, simultaanitulkaus, kuiskaustulkkaus ja primavista-tulkkaus. Konsekutiivitulkaus tulkki tulkkaa tulkattavan viestin tämän puheenvuoron jälkeen muistinsa ja mahdollisesti muistiinpanojensa pohjalta. Tämä on peräkkäistulkausta, eli puhuja ja tulkki vuorottelevat. Tulkki kirjaa muistiinpanoihin sen, mitä ei muutoin muista (nimet, numerot, lyhenteet jne.).

Simultaanitulkaudessa tulkki tulkkaa henkilön puhetta samanaikaisesti yleensä tulkkikopista kuulokkeiden ja mikrofonin avulla. Kuiskaustulkkaus (chuchotage) taas pyrkii samanaikaisuuteen mutta siinä ei käytetä kuulokkeita ja tulkin oma ääni häiritsee tulkattavan äänen kuulemista. Primavista-tulkkauksessa on kyse siitä, että tulkki kääntää kirjallisen tekstin suullisesti kieleltä toiselle. Asioimistulkaustilanteissa käytetään yleisimmin konsekutiivitulkausta.

9 ASIOIMISTULKKAUS JA MONIKULTTUURISUUS TERVEYDENHUOLLOSSA

Terveysthuollossa kielellinen yhteisymmärrys on ensiarvoisen tärkeää hoitavan henkilön ja potilaan välillä sekä puheen että elekielen osalta. Jos potilaalla ja lääkäriellä ei ole käytettävissä yhteistä kieltä, väärinkäsityksiä syntyy helposti. (Kulttuurit ja lääketiede, 297.)

Suomessa kaikilla ihmisillä on oikeus käyttää oma kieltään ja tulla kuulluksi myös omalla kielellään kun on kyse sellaisista asioista, jotka koskevat erityisesti heitä ja heidän etujansa. Tämä oikeus on säädely lailla ja takaa ihmisille tulkkauspalvelua eri tilanteissa, silloin kun asioidaan viranomaisten luona. Suomen lainsäädännössä löytyy säännöksiä tulkkauksesta mm. kielilaissa, hallintolaissa, potilaslaissa sekä sosiaalihuollon asiakaslaissa. Asioimistulkkausten tarve on suurin sosiaali- ja terveydenhuollossa. (ETENE:5 2004, 18.)

Tulkkaus terveydenhuollossa on yksi haastavimmista tulkkaustilanteista, mihin asioimistulkit joutuvat usein. Tätä tilannetta voi kutsua myös spontaaniseksi tulkkaukseksi, koska asioimistulkki ei saa riittävästi ennakkotietoja tulkkauksesta, koska potilaan tiedot on lailla suojattu. Laissa, joka koskee potilaan asemaa ja oikeuksia 13§:ssä sanotaan:

Terveydenhuollon ammattihenkilö tai muu terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevä taikka sen tehtäviä suorittava henkilö ei saa ilman potilaan kirjallista suostumusta antaa sivulliselle potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja. Jos potilaalla ei ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, tietoja saa antaa hänen laillisen edustajansa kirjallisella suostumuksella. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1992)

Myös potilaan asemasta annetun lain (785/1992) 5 §:ssä mainitaan, että jos terveydenhuollossa potilaalla ja terveydenhuollon ammattihenkilöllä ei ole

yhteistä kieltä, on huolehdittava tulkkauksesta mahdollisuuksien mukaan, jotta potilas ymmärtää ja tulee ymmärretyksi.

9.1 Asioimistulkin työnkuvaus

Opetushallituksen mukaan asioimistulkin työnkuva liittyy maahanmuuttajien oikeuteen käyttää äidinkieltä eri tilanteissa. Oikeus perustuu kansainvälisiin sopimuksiin ja kansallisiin säädöksiin. Tulkki auttaa ihmisiä huolehtimaan täysivaltaisesti velvollisuuksistaan ja oikeuksistaan vaikka he eivät osaa kieltä. (Opetushallitus 2006.)

Asioimistulkkauksessa tulkataan viranomaisen tai yksityisen tahon ja asiakkaan välisiä asioimisdialogeja, kuten haastatteluja, kuulusteluja, oikeudenkäyntejä, Tulkkaus tapahtuu ensisijaisesti konsekutiivisesti mutta myös simultaanisesti. Asioimistulkkaus voidaan suorittaa lähi- tai etätulkkauksena. Lähitulkkauksessa sekä tulkki että viestintä-osapuolet ovat samassa tilassa. Etätulkkaus taas tehdään puhelimitse tai verkon kautta. Asioimistulkkauksen tavoitteena on että tulkattavan asioita voidaan hoitaa ja että esimerkiksi henkilöä koskevia elintärkeitä päätöksiä voidaan tehdä. Asioimistulkilla on varsin tärkeä asema esimerkiksi kun maahanmuuttajien asioita käsitellään. (Hietanen 2007, 288–289.)

Asioimistulkkaus on yleensä tulkkausta maahanmuuttajan ja suomalaisen viranomaisen välillä. Sitä tarvitaan ihmisten arjessa kuten koulujen vanhempainilloissa, neuvolassa tai lääkärissä. Usein tulkki kuitenkin työskentelee tilanteissa, jotka ovat erittäin tärkeitä ihmisen elämässä, kuten psykiatrisessa hoidossa tai esimerkiksi turvapaikkahaastattelussa. (Opetushallitus 2006.)

9.2 Terveyspalvelut Suomessa

Maahanmuuttajille tarjotaan lain mukaan terveyspalveluja samalla tavalla kuin muillekin kansalaisille. Kaikkien kansalaisten hyvinvointi ja terveydenhoito taataan perustuslaissa, jonka mukaan kaikilla on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon, jos henkilö ei itse kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.) Oikeus hoitoon merkitsee, että terveydenhuoltoa tarvitseva saa tarvitsemansa asiantuntevan avun. Maahanmuuttajien tarpeet terveydenhuollon asiakkaina ovat usein erilaiset kuin ns. valtaväestön. (ETENE 2004, 10.)

9.3 Terveydenhuoltojärjestelmä Suomessa

Suomessa kansalaisten terveydenhuolto toimii jo syntymää edeltävältä ajalta kuolemaan saakka. Suomessa terveydenhuoltoviranomaisten tavoitteena on kansalaisten terveyden edistäminen noudattamalla ehkäisevää terveystalitiikkaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.).

Terveydenhuolto jakautuu Suomessa kunnalliseen, yksityiseen ja työterveyshuoltoon. Kunnallinen terveydenhuolto tarjoaa kunnan asukkaille terveydenhuollon palveluja ja kunta vastaa niiden rahoittamisesta. Terveyspalvelut jakautuvat perusterveydenhuoltoon ja erikoissairaanhoidon. Perusterveydenhuollossa seurataan väestön terveydentilaa, edistetään terveyttä ja järjestetään erilaisia palveluita. Perusterveydenhuolto toimii kunnan terveyskeskuksessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.)

Kansalaiset voivat saada terveyspalveluja myös kunnan ostopalveluna yksityisestä terveydenhuollosta. Kansalaisten käyttäessä yksityisiä terveyspalveluja he voivat saada tiettyjä korvauksia Kansaneläkelaitokselta. Yksityiset terveyspalvelut täydentävät kunnallisia terveyspalveluita. Sairausvakuutus korvaa Kelan kautta osan yksityisten lääkäreiden ja hammaslääkäreiden palkkioista. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.)

Työssä käyvät kansalaiset voivat käyttää työnantajan tarjoamaa työterveyshuoltoa, jossa voidaan esimerkiksi tarjota ehkäisevää terveydenhuoltoa ja sairaanhoitoa. (Sosiaali- ja terveysministeriö.)

9.4 Asioimistulkki terveydenhuollon alalla

Tulkin työ terveydenhuollossa on erittäin tärkeää ja arvokasta. Hän luo yhteisymmärryksen, vuorovaikutusten edellytykset ja takaa oikeusturvan lääkärin, hoitokunnan ja potilaan välillä. Terveydenhuollossa hyvän tulkin ominaisuudet ovat nopeus, älykyys, kielellinen lahjakkuus, kielentaju, erikoissanaston terminologia hallinta, laaja kulttuurin ja terveydenhuollon toimintatapojen tuntemus. (Kulttuurit ja lääketiede, 297.)

Eräs ryhmämme jäsen on työskennellyt noin viisitoista vuotta asioimistulkkina, ja hänellä on laaja tulkkauskokemus mm. terveydenhuollossa. Näiden viidentoista vuoden tulkkauksen aikana, hän on tulkannut paljon terveydenhuollossa, ja hänen kokemuksensa mukaan terveystaloudessa on tarvittu eri kielisiä tulkkeja. Taavelan (1999, 59) mukaan maahanmuuttajien on huomattu tarvitsevan muuta väestöä enemmän terveystaloudetta maahantuloa seuraavan parin vuoden aikana. Mielenterveystaloudien kehittämistä tulisi korostaa, koska maahanmuuttajien kotoutuminen on pitkäkestoinen psyykinen ja sosiaalinen prosessi, johon voi liittyä kielteistä stressiä.

Se että maahanmuuttaja ei osaa kieltä, vaikuttaa monin eri tavoin hänen fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiinsa sekä elämänlaatuun. Kun kieltä ei ymmärrä hyvin eikä osaa puhua sitä, kommunikointi kärsii, eikä henkilö esimerkiksi ymmärrä hänelle annettuja ohjeita. Tämä johtaa yksinäisyyteen ja yhteiskunnan ulkopuoliseksi kokemiseen. Tulkkiä käyttämisen tulisi siksi olla itsestään selvää terveydenhuollossa. (Keituri 2005, 45.)

Maahanmuuton lisääntyessä kieliongelmat on huomattu ja tulkkipalvelujen määrä on kasvussa. Tulkilla on erittäin tärkeä tehtävä terveydenhuollossa. Ilman yhteistä kieltä lääkäri ei voi tehdä tarkkaa anamneesia ilman tarkkaa tietoa

potilaan oireista. Jos näin on, lääkäri ei voi ottaa hoitovastuuta potilaasta. (Kulttuurit ja lääketiede, 297.)

Ammattimainen asioimistulkki ratkaisee kuitenkin haastavimmat tilanteet ammattitaidollaan, mm. valmistautumalla huolellisesti ajoissa ja ottamalla selvää mitä tulkkauksen aihepiiriä tullaan käsittelemään ja yrittää saada tietoja toimeksiantajalta niin paljon kuin on mahdollista, vaikka yleisellä tasolla. Ryhmämme kokeneilla jäsenellä on kokemusta tilanteista, joissa, hän on saanut tietoja ennen tulkkausta: esimerkiksi sairaaloissa pyydetään tulkkia saapumaan viisitoista minuuttia ennen tulkkausta. Hoitaja voi kertoa tulkattavan luvalla ja tulkattavan läsnä ollessa asioimistulkille mistä hoidosta tai tutkimuksesta on kyse. Tämä tieto on arvokasta asioimistulkeille, koska silloin tulkki ehtii vielä ennen tulkkausta valmistautua hakemalla esim. aiheeseen liittyviä erikoistermejä. On tärkeää, että tulkilla on omaa materiaalia mukana (termilista, sanakirja jne.)

Myös nykYTEknologia on tuonut asioimistulkeille mahdollisuuden käyttää apuvälineitä, kuten sähköisiä sanakirjoja ja muita luotettavia tiedonhakuvälineitä tulkkauksen aikana, jos tulee eteen yllättävä ja vaikea tilanne. Esimerkiksi osa meistä on käyttänyt internetiä älypuhelimella, kun sairaalassa lääkäri puhui neurofibroomasta ja ihon neurofibromatoosista. Tulkki varmisti ja tarkensi tietoja sairaudesta Duodecimin internetsivulta ja etsi vastaavan selityksen toisella työkielellä.

9.5 Monikulttuurisuus terveydenhuollossa

Vaikka opinnäytetyömme ei pääasiallisesti käsittele monikulttuurisuutta terveydenhuollossa, tarkoituksemme on silti lyhyesti kuvata eri kulttuurien kohtaamista terveydenhuollossa. Asioimistulkki on tärkeä osatekijä tässä kohtaamisessa. Suomessa monikulttuurisuutta on tutkittu paljon ja lähdekirjallisuutta on tarjolla runsaasti.

Kulttuuri on järjestelmä, johon kuuluu tietoa, uskomuksia ja arvoja. Kulttuurin kautta ihmiset rakentavat kokemuksiaan ja havaintojaan sekä toimivat ja

suorittavat valintoja vaihtoehtojen välillä. Keiturin mukaan monikulttuurisuus on eri kulttuurien tasa-arvoista rinnakkaiseloä. (Keituri, 2005.)

Monikulttuurisuutta terminä on käytetty Suomessa vasta 1990-luvulta lähtien, vaikka Suomessa on useiden vuosisatojen ajan elänyt monien muiden kulttuurien edustaja (ETENE 2004, 9).

Potilaan kulttuurista vaikuttaa omalta osaltaan vuorovaikutukseen terveydenhuollossa. Oman kulttuurin tavat on opittu jo lapsuudessa, ja maahanmuuttajan kulttuuri määrittää hänen arvomaailmansa, käytöstavat ja moraalikäsitteen. (Kulttuurit ja lääketiede, 302.)

Maahanmuuttajien kulttuuritaustojen ja yksilöllisten tarpeiden huomioiminen ei aina onnistu. Tähän voivat vaikuttaa sekä maahanmuuttajien että työntekijöiden kielteiset asenteet ja ennakkoluulot. Lisäksi esimerkiksi kielivaikeudet ja tietämättömyys vierasta kulttuureista vaikeuttavat maahanmuuttajan asiointia. (ETENE 2004, 29.)

Toisaalta jo Suomen perustuslaki kieltää syrjinnän, joten terveydenhuollossa potilasta on kunnioitettava joka tarkoittaa että kulttuuriin liittyvät asiat kuten maahanmuuttajan arvot, uskonto ja uskomukset täytyy ottaa huomioon. (ETENE 2004, 11.)

Maahanmuuttajat ovat erilaisia asiakkaita terveydenhuollossa kuin valtaväestö. Eri kulttuurien käsitykset eroavat vaikka suomalaisten käsityksistä terveydestä ja sairaudesta, elämästä ja kuolemasta. Lisäksi perinteet ja uskomukset voivat aiheuttaa molemmin puolin väärinymmärryksiä. (ETENE, 2004, 11.)

Keiturin mukaan kulttuuristen tapojen erilaisuudet aiheuttavat terveydenhuollossa ristiriitaa ja epävarmuutta sekä asiakkaalle että hoitajalle. (Keituri 2005, 35).

Tulkkien kulttuuritietämys voikin olla tärkeä tietolähde, joka lääkärin kannattaa huomioida (Kulttuurit ja lääketiede, 298).

Keiturin mukaan (2005, 22) maahanmuuttajan asema terveydenhuollossa ei ole helppo. Joko maahanmuuttajaan suhtaudutaan kielteisesti tai toisinaan kulttuurieroilla selitetään asioita, joita ei pitäisi selittää.

Keituri toteaa, että terveen järjen käyttö auttaa samalla tavalla maahanmuuttaja-asiakkaiden hoitoa kuten myös kaikkien muidenkin terveydenhuollon asiakkaiden hoitamisessa. Kun ihmiset oppivat ja saavat tietoa toisilta ja toisesta kulttuurista, ennakkoluulot vähenevät monikulttuurisessa terveydenhuollossa. (Keituri 2005, 18.)

Keituri (2005, 35) toteaa että kielelliset ongelmat vaikuttavat laaja-alaisesti moneen toimintaan. Jos ihmisellä on vaikea ymmärtää kielet, se voi johtaa monenlaisiin eettisiin ristiriitatilanteisiin ja ongelmiin. Esimerkiksi hoito-ohjeita ei ole ymmärretty tai jotkin asiat ovat voineet jäädä epäselväksi. Tätä tapahtuu sekä avoterveydenhuollossa että sairaalaorganisaatioissa.

Yhteisymmärrys ja vuorovaikutustaito ovat tärkeä osa potilaiden hoitoa. Jos ajatellaan tulkkipalvelujen hintaa voidaan todeta, että kertakustannus vastaanotto- tai osastokäynneillä on korkea, mutta toisaalta pitkällä aikavälillä voidaan saada huomattavia kustannussäästöjä kun maahanmuuttajan ei tarvitse tulla uusintakäynnille ja kun jatkohoito sujuu. Tärkein tulkkipalvelun vaikutus on se, että se auttaa parantamaan potilaan hyvinvointia ja terveyttä. (ETENE 2004, 11.)

Tulkin tehtävä terveydenhuollossa on siis sekä tärkeä että vaikea. Tulkkien koulutus terveydenhuoltoalalla ja kokemus terveydenhuollosta yleensä on kuitenkin hyvin vaihtelevaa. Tulkin oma kulttuurinen taustalla vaikuttaa luonnollisesti siihen, miten paljon tietoa hänellä on suomalaisesta tai maahanmuuttajan tapakulttuurista, arvoista ja normeista (Kulttuurit ja lääketiede, 298).

On myös havaittu että tulkin ammattitaidossa terveydenhuollon osalta on edelleen puutteita, ja tämän lisäksi on tulkkaukseen ja tulkin saatavuuteen liittyviä

ongelmia. Tulkin suomenkielen taito tai palvelujen tuntemus on vaihtelevalla tasolla. Siksi tulkkien koulutukseen on kiinnitettävä aiempaa enemmän huomioita. Lisäksi eräs keskeinen ongelma on myös naistulkkien vähyys. (ETENE 2004, 31–32.)

Tähän tilanteeseen on tulossa huomattava parannus kun ensimmäiset AMK-asiointitulkit valmistuvat Diakista vuonna 2014.

11 POHDINTA

Toivoisimme sanastotyömme olevan sekä sähköisenä että paperisena versiona. Sähköistä versiota on helppoa käyttää tulkkauks- ja käännösosalalla sekä lääketieteen alalla. Puolestaan paperinen versio hyödyttää suuresti maallikkoja sekä ihmisiä, joilla ei ole Internetiä käytössä tai heidän tietotekniikkataitonsa ovat alhaisia.

Näin ollen tekemämme sanastotyö selkeyttää viestintää ihmisten välillä. Se helpottaa käyttäjiensä kanssakäymistään muiden kanssa. Siitä hyöttyy suuri joukko, eikä työmme täten toivottavasti jää vain pienen asiantuntijaryhmän hyödynnettäväksi.

Vaikka yhteistyö oli saumaton ryhmämme jäsenten keskuudessa, silti asuminen eri paikkakunnissa oli aikaa vievää opinnäytetyön etenemisen suhteen. Samalla paikkakunnalla asuttaessa olisi ollut helpompaa tavata kasvatusten useammin.

Sanastotyössä osa termeistä on esitetty sekä yksikkömuodossa että monikossa. Esimerkiksi virtsatiet ja haimatiehyt ovat yleensä monikkomuodossa. Termit ovat yksittäisiä sanoja, yhdyssanoja ja sanaliittoja. Näiden kannalta sanastotyö olisi helpompaa, mikäli lähtökielenä olisi ollut arabia, sillä yhdyssanat sekä sanaliittot ovat hyvin harvinaisia arabian kielessä. Sanastotyöhön olisimme sisältäneet määritelmät termeille ainakin arabian kielellä. Esteenä oli se, että aikataulu olisi pitkittynyt entisestään ja työ tulisi valtavammaksi.

Työn aikataulussa oli vaikea pysyä. Meillä oli tarkoitus saada sanaston keruu valmiiksi toukokuun loppuun mennessä, mutta näin ei kuitenkaan käynyt, koska työ oli todella laaja.

Olisimme aloittaneet opinnäytetyömme käsikirjoituksen hyvissä ajoin. Varhainen aloittaminen olisi antanut meille aikaa keskittyä opinnäytetyön teoriaosuuteen. Suhteellisen lyhyellä aikataululla on vaikea saada kattavaa työtä tehtyä.

Kuitenkin käsikirjoituksen tekemisen myötä tutustuimme aikaisempiin tutkimuksiin. Yksi niistä oli syksyllä 2013 Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulussa tehty opinnäytetyö, jonka tuotoksena oli suomi-englanti-suomi taskusanakirja gastroenterologisen osaston sairaanhoitajille. Uskomme onnistuneemme luoda arvokkaan työn. Onnistuminen kannustaa tekemään tarvittaessa tehdä muita aloja kuin terveysalaa koskevan samanlaisen työn. Pidämme tekemäämme sanastotyötä pohjana muille tulkkausta opiskeleville opiskelijoille, jotka voivat jatkaa tätä työtä muilla kielillä.

LÄHTEET

- Ahonen, Sari. Monikulttuurisuus Suomen terveydenhuollossa. Helsinki: Etene. 9–32
- Essaket, Mohammed Taha 2014. "Jokaisella sairaudella on olemassa lääke" hadithin selitys. Viitattu 24.10.2014. <http://www.alukah.net/sharia/0/71259/>
- Forsius, Arnio 2014. Hippokrates (460–377 eKr.) – länsimaisen lääketieteen perustaja. Internetaineisto. Viitattu 23.10.2014. <http://www.saunalahti.fi/arnoldus/hippokra.html>
- Haarala, Risto 1994. Lääketieteen erikoiskieli. Teoksessa Raivio, Kari; Pernaa, Minna & Teppo, Lyly (toim.) Lääketieteen kielioipas. Helsinki: Duodecim, 68–74
- Haarala, Risto; Wilskman, Kaarina 1998. Ammattikielten kehittelystä ja tutkimuksesta. Teoksessa Anna Liisa Sonninen, Elina Grönlund, Risto Haarala, Arja Holopainen, Irma Kiikkala ja Kaarina Wilskman (toim.) Hoitotyön ulottuvuuksia: näkökulmia ammattikieleen. Helsinki: Suomen Sairaanhoidajaliitto, 9–10.
- Hietanen, Kaarina 2007. Tulkkausviestintä ammattina. Teoksessa Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.). Alussa oli käännös. Tampere: Tampere University Press, 288–289
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi, 41–82.
- Hämeen-Anttila, Jaakko & Nokso-Koivisto, Inka 2011. Kalifien Kirjastossa arabilais-islamilaisten tieteen historia. Helsinki: BTJ Finland Oy. Islamweb. Internetaineisto. Viitattu 24.10.2014. <http://fatwa.islamweb.net/emainpage/articles/146085/fasting-&-health>
- Kulttuurit ja lääketiede. Antti Pakaslahti & Matti Huttunen (toim) 1.painos 2010 kustannus Oy Duodecim
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785. Viitattu 24.11.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>
- Leinonen, Satu 2004. Asioimistulkkaus – paljon muutakin kuin asioimisen tulkausta. Teoksessa Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.) Alussa oli käännös. Tampere: Yliopistopaino, 298.
- Margotta, Roberto 1971. Lääketiede kautta aikojen. Porvoo: WSOY
- Musiovirasto i.a. Viitattu 18.8.2014

- http://www.nba.fi/fi/museot/kulttuurien_museo/opetus/islam_1/islam_2
- OPH 2006. Näyttötutkinnon perusteet. Asioimistulkin ammattitutkinto 2006. 42/011/2006. Viitattu 16.8.2014.
- http://www.oph.fi/download/110919_asioimistulkki_ammattitutkinto.pdf
- Schubert, Carla; Kruus, Johanna 2010. Tulkki yhteistyökumppanina. Teoksessa Pakaslahti, Antti; Huttunen Matti (toim.) Kulttuurit ja lääketiede. Porvoo: Ws bookwell Oy. 297–302
- Suomen sanakirja i.a. Viitattu 13.9.14
- <http://www.suomisanakirja.fi/>
- Sosiaali- ja terveysministeriö i.a. Sosiaali- ja terveystalousta koskeva lainsäädäntö. Viitattu 16.08.2014
- http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/lainsaadanto
- Stakes 1999. Sosiaali- ja terveydenhuollon sanastot II. Sosiaali- ja terveydenhuollon käsitteitä tietojärjestelmän suunnittelua varten. Rauma: Kirjapaino Oy West Point, 10.
- Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry. Asioimistulkin ammattisäännöstö. Viitattu 24.11.2013
- <http://www.sktl.fi/@Bin/33669/asioimistulkin+ammattis%C3%A4%C3%A4n%C3%B>
- Suonuuti, Heidi 2006. Sanastotyön opas. Helsinki: Sanastokeskus TSK ry. 13–21
- Taavela, Raija 1999: Maahanmuuttajien palvelujen laatu Suomen perusterveydenhuollossa. Väitöskirja. Kuopio: Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Terveystalouden ja -talouden laitos
- Tekniikan sanastokeskus (toim.) 1989. Sanastotyön käsikirja: soveltavan terminologian periaatteet ja työmenetelmät. (SFS-käsikirja 50.) Helsinki: Suomen standardoimisliitto, 41
- Teva, Tarja 2007. Kääntäjä yhteiskunnan ytimessä. Teoksessa Riitta Oittinen ja Pirjo Mäkinen (toim.) Alussa oli käänös. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 23–35.
- Työ- ja elinkeinoministeriö i.a Viitattu 13.9.2014
- https://www.tem.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedotearkisto/vuosi_2013?113256_m=112276
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen oppinäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Wikipedia i.a. Viitattu 18.8.2014

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Avicenna>